

**Львівський Державний Університет безпеки
життєдіяльності**

Лоїк В.Б., Синельников О.Д., Яковчук Р.С., Лазаренко О.В.

**Підготовка органів
управління до дій в
надзвичайних ситуаціях**

навчальний посібник

Львів - 2020

УДК 351.862+ 614.8 + 614.85

ББК 38.96

Л 68

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Львівського державного університету безпеки життєвості
(протоколом № 3 від 10 жовтня 2020 року)

Рецензенти:

Ущапавський І.Л., к.т.н., начальник управління реагування на надзвичайні ситуації ГУ ДСНС України у Львівській області

Туз І.Я. директор департаменту цивільного захисту Львівської обласної державної адміністрації

Рогуля А.О. кандидат наук з державного управління, начальник Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєвості Львівської області

Підготовка органів управління до дій в надзвичайних ситуаціях: / **В.Б. Лоїк, С.Д. Синельников, Р.С. Яковчук, О.В. Лазаренко**
Навчальний посібник – Львів: Львівський державний університет безпеки життєвості, 2020. – 374 с.

У навчальному посібнику розглядаються питання управління ліквідацією комплексних наслідків надзвичайних ситуацій. А також основи створення систем управління під час реагування на виникнення надзвичайних ситуацій.

Навчальний посібник акцентовано на питаннях щодо виявлення, розпізнавання, та реагування на виникнення надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру.

Значну увагу приділено дослідженню питань управління ліквідацією комплексних наслідків надзвичайних ситуацій, створення систем управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій. Проаналізовано технологію та типові методи колективного (групового, командного) прийняття рішень, інформаційної підтримки, також розглянуто можливість використання різних методик в тому числі Європейських для вибору раціонального варіанту рішення на застосування сил і засобів під час реагування на виникнення надзвичайних ситуацій.

Призначений для використання у роботі керівного складу територіальних управлінь Державної служби України з надзвичайних ситуацій, обласних державних адміністрацій, фахівців служби медицини катастроф, закладів освіти, що провадять діяльність у сфері цивільного захисту.

© Лоїк В.Б., Львів, 2020

© Синельников О.Д., Львів, 2020

© Яковчук Р.С., Львів, 2020

© Лазаренко О.В., Львів, 2020

ЗМІСТ

Список скорочень

Вступ 7-8

РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи реагування на надзвичайні ситуації

- 1.1 Цивільний захист. Визначення, принципи та заходи цивільного захисту. 9-30
- 1.2 Структура системи управління у надзвичайних ситуаціях. 31-40
- 1.3. Сили цивільного захисту, їх завдання та склад. 40-53
- 1.4. Оперативне управління у надзвичайних ситуаціях. 54-58
- 1.5. Характеристика комплексу заходів з оперативного управління ліквідацією наслідків надзвичайної ситуації. 58-68
- 1.6. Управління гуманітарною допомогою. 68-74

РОЗДІЛ 2. Теоретичні основи системи управління ресурсами за умов надзвичайних ситуацій

- 2.1. Особливості створення і функціонування систем управління за умов надзвичайних ситуацій. 75-81
- 2.2. Характеристика структури системи. 82-86
- 2.3. Функції системи. 86-91
- 2.4. Особливості оперативного управління за умов надзвичайної ситуації. 92-94

РОЗДІЛ 3. Загальні підходи до визначення та управління ризиками в процесі ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій

- 3.1. Технологія планування заходів із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. 95-106
- 3.2. Принципи та засади формування паспортів ризиків потенційно небезпечних об'єктів і територій. 106-111
- 3.3. Ризики в управлінні надзвичайними ситуаціями. 111-120

РОЗДІЛ 4. Технологія прийняття рішень за умов надзвичайних ситуацій

- 4.1. Принципи прийняття рішень за умов надзвичайних ситуацій. 120-132
- 4.2. Технологія та типові методи колективного (групового, командного) прийняття рішень за умов надзвичайних ситуацій. 132-134
- 4.3. Застосування методу аналізу ієрархій для вибору раціонального варіанта рішення на застосування сил і засобів під час реагування на виникнення надзвичайних ситуацій. 134-138

- 4.4. Значення інформації для прийняття рішення у надзвичайних ситуаціях. 138-150

РОЗДІЛ 5. Дії органів управління, сил і засобів цивільного захисту під час реагування на надзвичайні ситуації

- 5.1. Інформування та оповіщення органів управління, сил реагування на надзвичайну ситуацію та населення. 151-152
- 5.2. Організація управління при загрозі виникнення та ліквідації надзвичайних ситуацій державного та регіонального рівнів. 152-158
- 5.3. Суб'єкти реагування на надзвичайну ситуацію, їх завдання, розрахунок сил, угруповання сил. 158-159
- 5.4. Дії органів управління і сил суб'єктів реагування на надзвичайну ситуацію. 159-162
- 5.5. Практичні аспекти організації та управління заходами з ліквідації медикосанітарних наслідків надзвичайних ситуацій. 162-177
- 5.6. Організація взаємодії. 177-179
- 5.7. Організація основних видів забезпечення сил. 179-190

РОЗДІЛ 6. Організація реагування на надзвичайні ситуації органами управління і підрозділами ДСНС України

- 6.1. Основні заходи з організації реагування на надзвичайні ситуації. 191-194
- 6.2. Переведення органів управління та підрозділів ДСНС у режим підвищеної готовності та у режим надзвичайної ситуації. 194-197
- 6.3. Особливості роботи органів управління Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту при виникненні надзвичайних ситуацій. 197-198
- 6.4. Організація діяльності та роботи штабу з ліквідації надзвичайних ситуацій. 198-212
- 6.5. Особливості дій підрозділів ДСНС під час ліквідації найбільш характерних надзвичайних ситуацій. 212-215
- 6.6. Організація управління силами та засобами ДСНС України. 215-219

РОЗДІЛ 7. Організація та порядок проведення командно-штабних навчань

7.1. Організація проведення командно-штабних навчань	220-227
7.2. Підготовка проведення командно-штабних навчань	227-234
7.3. Проведення командно-штабних навчань.	234-238
7.4. Розбір командно-штабних навчань	238-241
7.5. Визначення стану готовності територіальної (функціональної) підсистеми (її ланки) ЄДС ЦЗ до вирішення завдань цивільного захисту у мирний час та в особливий період.	241-244
7.6. Організація та проведення командно-штабних навчань відповідно до Європейських стандартів.	244-262

РОЗДІЛ 8. Алгоритми дій органів управління та посадових осіб ДСНС при реагуванні на надзвичайні ситуації

8.1. Дії органів управління з отриманням інформації про загрозу або виникнення надзвичайної ситуації.	263-265
8.2. Типовий алгоритм роботи оперативної групи ДСНС.	265-268
8.3. Типовий алгоритм роботи мобільної оперативної групи ДСНС.	268-270
8.4. Організація роботи оперативного міжвідомчого штабу.	270-271
8.5. Типовий алгоритм роботи оперативного міжвідомчого штабу.	271-273
8.6. Типовий алгоритм дій Голови Державної служби України з надзвичайних ситуацій.	273-276
8.7. Типовий алгоритм дій начальника територіального органу управління ДСНС України.	276-278
8.8. Порядок залучення додаткових сил і засобів ДСНС України.	278-281
8.9. Завдання керівникам ланок функціональної та територіальних підсистем цивільного захисту (доручення Кабінету Міністрів України).	281-286
8.10. Організація взаємодії у режимі підвищеної готовності та у режимі надзвичайної ситуації	286-288
Законодавча та нормативно-правова база з питань управління в надзвичайних ситуаціях	289-290
Список використаних джерел	291-302
Додатки	303-374

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АСПП	–	Автоматизовані системи підтримки перемовин
АРНР	–	Аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи
БСРС	–	Базовий сценарій розвитку ситуації
ДСМК	–	Державна служба медицини катастроф
ЕМД	–	Екстрена медична допомога
ІСШР	–	Інформаційна система швидкого розгортання
ЛПЗ	–	Лікувально-профілактичний заклад
ЛСРС	–	Локальний сценарій розвитку ситуації
НС	–	Надзвичайна ситуація
МОГ	–	Мобільна оперативна група
РтаІНР	–	Рятувальні та інші невідкладні роботи
НХР	–	Небезпечні хімічні речовини
СМК	–	Служба медицини катастроф
СПДВ	–	Стратегічний план дій у відповідь
ССЗ	–	Стратегічна ситуаційна зона
СУНС	–	Система управління надзвичайними ситуаціями
ТСРС	–	Територіальний сценарій розвитку ситуації
ТЦЕМД та МК	–	Територіальний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф
ЛПЗ	–	Лікувально-профілактичний заклад
ЦРЛ	–	Центральна районна лікарня
ЦМЛ	–	Центральна міська лікарня
ТОУОЗ	–	Територіальний орган управління охороною здоров'я
ПТСР	–	Посттравматичний стресовий розлад

ВСТУП

Сучасний розвиток України за умов системної трансформації характеризується як перманентно складний, а часом навіть із проявами екстремальності. Глобальний розвиток людської цивілізації, крім позитивних надбань, породив численні загрози життєво важливим інтересам людини і громадянина, суспільства і держави. Значне місце серед цих загроз займають небезпеки техногенно-природної сфери. Багато з них у тій чи іншій мірі притаманні й Україні. У зв'язку з цим велика роль у забезпеченні техногенної та природної безпеки відводиться саме “Єдиній державній системі цивільного захисту населення і територій”.

Цілісний захист здійснюється з метою реалізації державної політики, спрямованої на безпеку та захист населення територій, матеріальних і культурних цінностей та докільля від негативних наслідків надзвичайних ситуацій у мирний час та особливий період, подолання наслідків надзвичайних ситуацій, зокрема наслідків надзвичайних ситуацій на територіях іноземних держав, відповідно до міжнародних договорів України.

Актуальними питаннями є відпрацювання злагоджених дій із реагування на надзвичайні ситуації всіх функціональних підсистем “Єдиної державної системи цивільного захисту”.

Навчальний посібник акцентовано на проблемах виявлення, розпізнавання, та реагування на надзвичайні ситуації природного та техногенного характеру.

Значну увагу в роботі приділено дослідженню питань управління ліквідацією комплексних наслідків надзвичайних ситуацій, створення систем управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій. Проаналізовано технологію та типові методи колективного (групового, командного) прийняття рішень, інформаційної підтримки, також розглянуто можливість використання методу аналізу ієрархій для вибору раціонального варіанта рішення на застосування сил і засобів під час реагування на виникнення надзвичайних ситуацій.

Розглянуто феномен психічних травм, їх наслідки та запропоновано заходи із запобігання розвиткові посттравматичних станів в умовах надзвичайних ситуацій.

Такий підхід дав можливість на основі аналізу наукової літератури, нормативно-правової бази цивільного захисту розробити рекомендації із реагування на надзвичайні ситуації.

Основні положення навчального посібника можуть бути використані у роботі керівного складу територіальних управлінь ДСНС України з питань надзвичайних ситуацій, управлінь охорони здоров'я обласних державних адміністрацій, міст Києва та Севастополя, фахівців Державної служби медицини катастроф, закладів освіти, що провадять діяльність у сфері медичного захисту населення та сфери організації управління у надзвичайних ситуаціях, а також в подальших наукових дослідженнях у цій сфері.

Навчальне видання

ЛОЇК Василь Богданович
СИНЕЛЬНИКОВ Олександр Дмитрович
ЯКОВЧУК Роман Святославович
ЛАЗАРЕНКО Олександр Вікторович

**ПІДГОТОВКА ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ДО
ДІЙ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ**

Навчальний посібник

Літературний редактор:

Галина Падик

Технічний редактор, верстка
та відповідальний за випуск:

Микола Фльорко

Підписано до друку 02.12.2020 р.
Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman.
Друк на різнографі. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 23,5. Обл. вид. арк. 23

Друк ЛДУ БЖД
79007, Україна, м. Львів, вул. Клепарівська, 35
тел./факс. (8-032) 233-32-40, 233-24-79
e-mail: mail@ubgd.lviv.ua, ndr@ubgd.lviv.ua